

– Néhány évvel ezelőtt emlékezett a magyar jogtudomány és a szegedi jogi kar Martonyi Jánosra, a közigazgatási jogtudomány nemzetközi hírű kutatójára és oktatójára. A Jogtudományi Közöny legutóbbi számában Kaltenbach Jenő emlékezik a professzorra megállapítva: „Martonyi János neve jól csengett és jól cseng a közigazgatástudomány nemzetközi világában. A pályája elején szerzett nyugat-európai szakmai kapcsolatok nem szakadtak meg teljesen a nehéz időkben sem. Az ötvenes évek végétől lassan újra megnyílt, bár mindvégig szűkkeblűen mért utazási, kapcsolattartási lehetőségeknél köszönhetően munkái eljutottak külföldre. Újra lehetővé vált a tudományos konferenciákon való szereplés, a szerepvállalás nemzetközi tudományos szervezetekben. A tudomány nemzetközi vérkeringésében való aktív részvétel, a történelmi és a biológiai idő aszinkronitásának megszüntetése, mégis az adott kor szabta gátakba ütközött.” Ez az időszak az ifjú Martonyi János számára az eszmélés, a tájékozódás kora. Miként emlékezik családjára, Szegedre?

– A családi környezet, s mindenekelőtt édesapám személyisége meghatározó módon járult hozzá gondolkodásom alakulásához. Döntően befolyásolta világnézetemet, politikai meghatározottságomat. Édesapám már 6-7 éves koromban újságokat adott a kezembe, a hosszú vasárnapi ebédek tartalmas, politikai beszélgetésekkel teltek. Apám, kapcsolatairól, igyekezett részese lenni a nemzetközi tudományos vérkeringésnek, külföldi napilapokat járatott – igaz, némelyik kéthetes késéssel érkezett meg –, rendszeresen voltak a telefonálások és alkalmanként a személyes találkozások. Minden politikai kérdésről őszintén beszélgettünk, semmilyen külső hatás nem zavarta meg a családi közegben szerzett inspirációkat. Olyannyira erősek voltak ezek az élmények, hogy azóta sem tudott megérinteni semmiféle intellektuális kísértés.

– Hogyan kapcsolható össze a szülői ház és Szeged városa?

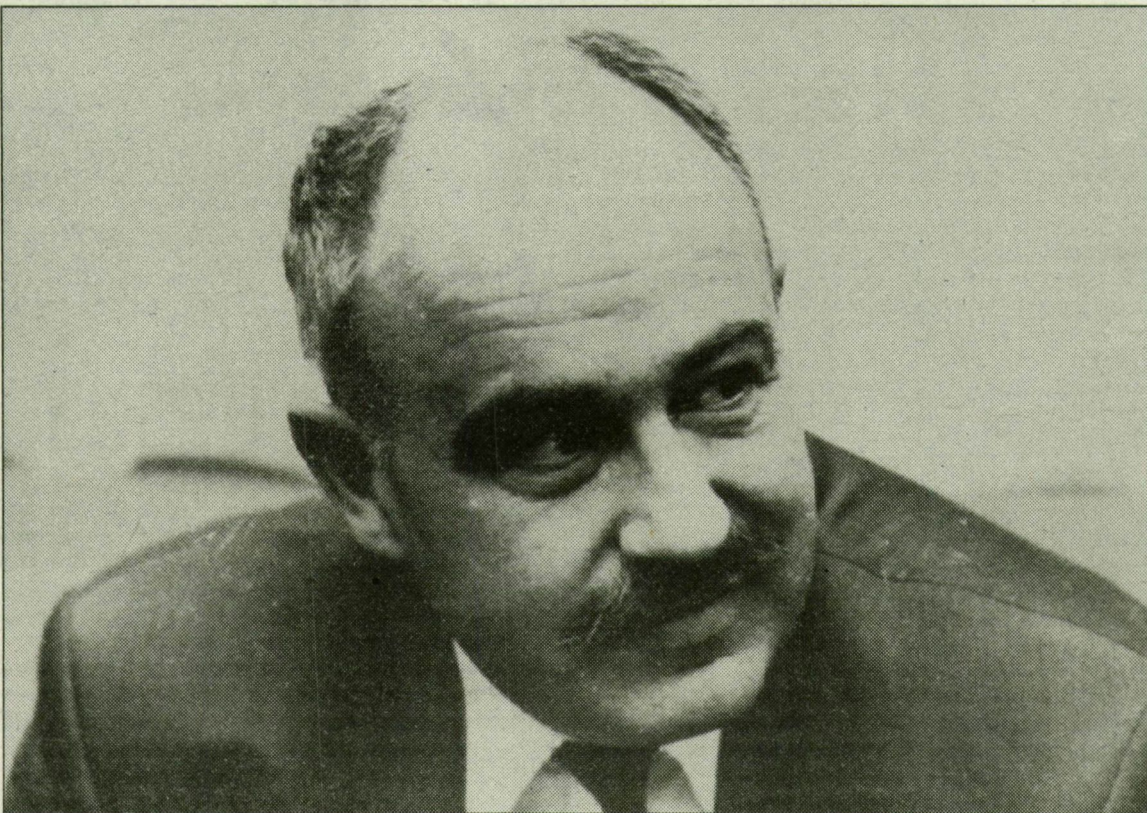
– Hadd idézzek erre egy jellemző esetet. 1956 októberében alapélmény számomra. Tizenkét éves kamaszgyerek voltam, de édesapámmal végig követtük az Ady térről a Kossuth-szoborhoz zarándokló menetet, 23-án este az utcán a hangosbeszélőkhöz át kézenfogva hallgattuk Gerő Ernő beszédét. Őszintén megmondom, abból nem sokat éretem és alig-alig jegyeztem meg valamit, de arra pontosan emlékszem, hogy amikor vége lett, édesapám a vállamra tette a kezét és azt mondta: „Na, fiam, gyerünk haza, itt harc lesz!”

– Gyerekként milyen pályák, foglalkozások, hivatások érintettek meg vagy egyértelmű volt-e, hogy a jogászprofesszor fia is ezt a pályát választja?

– Amikor már abba a korba léptem, hogy komolyan gondolkodtam a jövőről, többen a családból javasolták, hogy orvos vagy mérnök legyek, ez a két hivatás konvertálható leginkább Európáé más tájain. De én már gimnazista koromban sem gondoltam másra, mint arra, hogy jogász leszek. Közben jártam a Szegedi Konzervatóriumba, trombitán játszottam, és egészen szerintem nem is rosszul. Viszont attól a pillanattól kezdve, hogy felvettem a jogi karra – ennek az volt a pikantériája, hogy édesapám is tanított – többet nem vettem kezembe a hangszer.

– Az egyetemisták közül a jogászokat tartják a leglezesebb társaságnak. Fiatalembereként hogyan teltek egyetemi évei?

– Sajátos és boldog kettősségben. Az egyetemi esztendőket életem legfelhőtlenebb és leggazdagabb korszakát idézik. Mindig és mindenütt otthon éreztem magam, szüleim és az ő kapcsolataik révén szinte mindent tudtam a városról, egyetemistáktól pedig egy sajátos közösség tagja lehettem. Nagyszerű korszak volt ez az 1962-67-ig terjedő időszak, szinte teljesen fel szabadultunk, nem féltünk, szinte felelőtlenül mondtunk ki mindent, amit mi igaznak és fontosnak tartottunk. És számomra mindmáig ezt a szabad légkört, ezt a felhőtlen világot jelenti Szeged.

EK-tagság az ezredfordulóra Martonyi Jánossal beszélget Tandi Lajos

Kolozsvárott született 1944-ben. Kétéves volt, amikor családjával Szegedre költözött. Szegeden végezte az általános iskolát, a Radnóti-ban volt gimnazista. A JATE Jogi Karán szerzett diplomát, 1967-ben doktorált. Másfél évig ügyvédi munkaközösségben dolgozott, majd 1968 végén Budapestre költözött, ahol egy évtizeden át a Külügyminisztérium jogtanácsosaként tevékenykedett. 1979-ben lépett állami szolgálatba, gazdasági diplomata lett, s öt éven át Brüsszelben, az Európai Közösség tevékenységét vizsgálta. 1984-ben lett a Külkereskedelmi Minisztérium jogi főosztályának vezetője. A Nagy Imre-temetést követően Németh Miklós kormányában miniszterhelyettesi beosztásba privatizációs kormánybiztossá nevezték ki. A választásokat követően, az új kormány megalakulásakor két lehetőség állt előtte: visszatérés a magánszférába, valamelyik ügyvédi munkaközösségbe, vagy a Nemzetközi Gazdasági Kapcsolatok Minisztériumának államtitkári posztja. Ez utóbbit választotta. Közben az Állami Vagyonügynökség igazgatótanácsának elnökhelyettese lett. 1985-től az ELTE Jogi Karának docense, a nemzetközi gazdasági kapcsolatok jogi kérdéseit oktatja. Göncz Árpád államfő december 16-án nevezte ki külügyminisztériumi államtitkárnak. Munkatársunkat 18-án fogadta új munkahelyén.

– Milyen motivációk készítették arra, hogy másfél éves szegedi ügyvédeskedést követően mégiscsak Budapestre költözzön?

– A döntés nem volt egyszerű, nem volt könnyű. Budapest mellett szakmai érvek szóltak, hiszen én már akkor komolyan foglalkoztam a nemzetközi kereskedelmi joggal, nemzetközi kereskedelmi kapcsolatok kérdéseivel. Hogy e területre tévedtem, ennek több oka volt. Az egyetemen jogfilozófiai és jogszociológiai kérdések izgattak, ám éppen édesapám példája és munkássága intett arra, hogy kerüljem az e téren reám váró konfliktusokat. A jog külkereskedelmi problémái politikamentes szakmai területnek számítottak, így tulajdonképpen semleges pályán élhettem ki érdeklődésem indíttatásait.

– A hetvenes, nyolcvanas évek fordulóján öt évig Brüsszelben dolgozott, mint az Európai Közösség magyarországi kereskedelmi kirendeltségének diplomatája. Vajon, az a tény, hogy létrehozta a magyarországi szocializmus akkori vezetése ezt a képviseletet, azt jelzi-e, hogy fölismerte a kapcsolatok kikerülhetetlenségét, vagy egyszerűen az oly sokat idézett „emberarcú szocializmusnak” egyik pozitív vonása volt?

– Meggyőződésem, hogy a hetvenes évek végén, a nyolcvanas évek elején a politikai vezetés néhány tagja már pontosan tudta, hogy az Európai Közösséggel való kapcsolat keresése elkerülhetetlen és fontos misszió. Mi a brüsszeli kereskedelmi kirendeltségen, mint egy előretolt úttörő- és felderítő-csapat készültünk egy majdani, akkor még teljesen bizonytalan kapcsolatfelvétellel, és mindenekelőtt tanultunk. Munkaidőnk nagy részét alapvető tanulmányokra fordítottuk, elemzéseket végeztünk, anyagot gyűjtöttünk, jelentéseket készítettünk. Akkorra már a kelet-nyugati kapcsolatok oldódtak, bizonyos területeken intenzívvé váltak, megszületett az acél-, textil- és juh-egyezmény, bizonyos mezőgazdasági termékek kedvezményeket kaptak. A nyolcvanas évek elején fölgyorsultak az EGK és a KGST közötti tárgyalások és

megszületett egy átfogó kereskedelmi megállapodás gondolata. Ugyan a Magyar Népköztársaságnak nem volt diplomáciai kapcsolata az Európai Közösséggel, de a munkakapcsolat folyamatos volt. Bejártunk vezető munkatársaihoz, anyagokat kaptunk tőlük, segítettek a tanulásban és a társadalmi érintkezés csatornáin személyes barátságok is szövődtek. Bár sok helyen éreztük a bizalmatlanság légkörét, nem panaszkodhattunk, normális munkakörülmények között dolgozhattunk. Ami a legfontosabb konvertálható tudást szereztünk. S mint azóta bebizonyosodott, az ottani tanulás nélkülözhetetlen tudássá vált.

– Néhány napja, december 16-án írta alá Antall József miniszterelnök úr az Európai Közösség társult tagságáról szóló dokumentumokat. Ez a tény valóban az önök munkájának eredményességét igazolja. Ugyanakkor azt is bizonyítja, hogy a mintegy tíz esztendővel ezelőtt elindult tanulási és tájékozódási program nem volt rossz befektetés.

– Meggyőződésem, hogy az 1984-85-ben már eredményeket felmutató EK-kapcsolat újabb jelentős állomásához érkezett. A már kidolgozott és elfogadott versenyjogi, társasági jogi és nemzetközi kereskedelmi jogi megállapodások elősegítették a külföldi befektetések lehetőségeit. Már akkor sejtettük, hogy geopolitikai méretekben elkezdődött egy olyan erjedési folyamat, amely különböző változatokon és különböző időintervallumokon át elvezet a piacgazdasághoz, amely az egyik belépőkártya lehet Európába. Gondoljunk csak arra, hogy már a nyolcvanas évek elején létrejöttek a különböző kisvállalkozások, s napjaink jelentős tökérejeének kezdete akkor kommunálódott. Úgy éreztük, ha Magyarországon jogilag megteremtjük a külföldi befektetések feltételrendszerét, azzal segítjük a piacgazdaság kiépülését.

– Milyen alapvető megközelítési lehetőségeket láttak akkor az elméleti szakemberek és a gyakorlati politikusok?

– Egy, 1985-ben publikált cikkemben két alternatívát fogalmaztam meg a külföldi

befektetések és a hazai piacgazdaság megszületése szempontjából. Az egyik lehetőség szerint ki kell alakítanunk egy teljesen speciális közgazdasági és jogi szigetcsoporthoz, hasonlóképpen a kínai típusú gazdasági szervezethez. Ez azt jelentette volna, hogy bizonyos helyeken a külföldi tőke kedvezményeket élvez, biztosított a befektetések prosperálása, gazdaságossága. A másik lehetőség szerint – s ez volt az én meggyőződésem – szigetekkel nem lehet egy egész ország általános gazdasági környezetére hatni. Úgy gondoltam, olyan viszonyokat kell teremtenünk, hogy ha abban a külföldinek érdemes befektetni, akkor az hasznot hajtson a hazainak, a magyarnak is. Az egész országból szükséges ilyen speciális gazdasági övezet kialakítani. Ennek három fő eleme meg is született, a társasági, a befektetés- és a versenytörvény. Egy dolgot viszont nem tudhattunk még 1987-ben, éspedig azt, hogy az egész rendszer, amit szocializmusnak nevezünk, egészében és ilyen tempóban megváltoztatható. Arról meg voltunk győződve, hogy céljainkat geopolitikai fordulat nélkül is elérhetjük, kis lépésekkel, megalapozott döntésekkel, folyamatos kapcsolattartással. De a szovjet csapatok ily gyors és konfliktusmentes kivonulására, a szocializmusnak kontinensnyi méretű és teljes összeomlására nem számítottunk.

– Németh Miklós kormánya 1989-ben privatizációs kormánybiztossá nevezte ki önt. Fölmérhető volt-e akkor ennek a feladatnak nagysága és mélysége?

– Világos volt számomra, hogy ez a megbízatás egyszerre hatalmas feladat és óriási lehetőség. Azt nem ígérte biztosan, hogy ez ilyen grandiózus politikai ügyé válik. Hiszen immár nemcsak a kiskereskedelmi üzletek magánkézbe adásáról, a vállalatok társasággá való átalakításáról van szó, hanem az egész tulajdonosi rendszer generális változásáról. A jelzömentes piacgazdaság megteremtéséről. Egyértelművé vált, mert a történelem bebizonyította, hogy tartós és működőképes polgári demokrácia csak ott létezik, ahol működőképes a piacgazdaság. S ez nem

csupán gazdasági döntés kérdése, mögötte ott a politikai értékelem tartóoszlopa. Ha végigpillantunk a történelmen, két szélsőséges példát állíthatunk egymással szembe. Spanyolország a diktatúra és a piacgazdaság közös sikerébe bukott bele, a szocializmusnak ez jelentette végleges kudarcát.

– A magyarországi rendszerváltozás nemcsak meglepte, de elámította a Nyugatot, s a fölfokozott nemzetközi légkörben sokan hittek abban, hogy hazánk egy újmódi Marschall-segélyre számíthat. Nem így történt.

– Számomra egy percig nem volt kétséges, hogy történjék bármilyen változás, a folyamat hosszú és gondokkal terhes lesz. Lemaradásunk mértéke a fejlett ipari országokhoz képest óriási. Ezt a hátrányt külföldi segélyekkel bepótolni egyszerűen képtelenség. Akik ilyen típusú globális és radikális segítségre számítottak, nagyot csalódtak. S mi már tanulhattunk a saját hibánkból, mi mindig hamarabb hoztuk az árut, mint ahogy tárgyalásokat kezdtünk a vételárról.

– Önnek személyes szerepe is elvitatathatatlan a napokban megkötött EK társulási megállapodás létrejöttében. Hogyan értékeli ezt a lépést?

– Úgy hiszem egyrészt az aláírás lezárta egy hosszú tárgyalási folyamatot, másrészt megnyitott egy újabb sorsdöntő szakaszt. Meggyőződésem, hogy ennek az országnak évszázadokra visszamenőleg nem volt olyan történelmi időszaka, amilyen az elkövetkezendő néhány esztendő lesz. A társulási megállapodás rendszerén belül minden esélyünk megvan arra, hogy fölgyorsítsuk folyamatainkat, modernizáljuk a gazdaságot és jelentős külföldi erőforrásokat áramoltassunk be. Ha ez nem sikerül, lemaradásunk hosszú időre konzerválódik, s más típusú társadalmi-politikai programokon kell gondolkodni. Maradunk kisebbségi komplexussal küszködő ország, mint történelmünk során mindeddig. Esélyünk van arra, hogy képesek vagyunk fölugrani a robogó európai vonatra. Ez nem könnyű, de nem is reménytelen vállalkozás. Hiszem, hogy az évezred küszöbén az Európai Közösség teljes jogú tagjává válunk, újabb csillag leszünk a kék lobogón. Fontosnak tartom megégyezni, hogy ennek az adaptációs folyamatnak nemcsak a gazdaság része – bár a primszerep az övé – hanem a tudományos, egészségügyi, kereskedelmi, szociálpolitikai, kulturális kapcsolatrendszer kiépítése is.

– Két napja adta át kinevezési okiratát a Külügyminisztérium államtitkári hivatalában a köztársaság elnöke. A laikus számára ez azt jelenti, hogy a nemzetközi gazdasági kapcsolatok mind jelentősebb szerepet játszanak majd a külkapcsolatokban is. És persze azt is, hogy a külügy jól felkészült szakembereket hív az irányításba. Ha lehetséges, mondja el, van-e programja ma egy minisztériumi államtitkárnak?

– Azt hiszem, mindkét felvetésben van igazság. Véleményem szerint úgynevezett karrierdiplomatakra éppúgy szükség van, mint szakemberekre, specialistákra. Szeretném, ha a feszültségek, konfliktusok minden területen oldódnának; ha egységes arculatú külügyminisztériumi apparátus kovácsolódhatna össze itthon is és a világ különböző pontjain lévő nagykövetségeinkben is. Mindenütt alapvetőnek tartom a szakmai felkészültséget és a munka minőségét. A kormányzati munkában szeretném, ha a különböző tárcák közötti ütközések, rivalizálások, villongások enyhülnének. Az állami köztisztviselők ne szakmai vívódások és féltelmek között éljenek, hanem munkájukra koncentrálnak. Szeretném bebizonyítani, hogy az állami köztisztviselőnek az országát és népét kell szolgálni, nem egy-egy adott minisztériumot. Nem szeretem a konfliktusokat, inkább kereselem a konszenzust vagy a kompromisszumot. Úgy gondolom, a mai kormányzati munkában és az ország életében erre egyre nagyobb szükség van.